

Василенко Д. В.,

ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет», Горлівський інститут іноземних мов, м. Горлівка

АРАБСЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена вивченню арабських запозичень та ступеня їх асиміляції в системі англійської мови-реципієнта. В статті визначаються екстралінгвальні чинники, що впливають на процеси запозичення нової лексики.

Ключові слова: запозичення, ступінь асиміляції, екстралінгвальні чинники, способи словотворення.

Статья посвящена изучению арабских заимствований и степени их ассимиляции в системе английского языка-реципиента. В статье определяются экстралингвистические факторы, влияющие на процессы заимствования новой лексики.

Ключевые слова: заимствование, степень ассимиляции, экстралингвистические факторы, способы словообразования.

The article is devoted to the study of Arabic loanwords and their assimilation degree in the system of the English language-recipient. Some extra-linguistic factors which influence the process of borrowing have been singled out in the article.

Key words: loanword, the assimilation degree, extra-linguistic factors, ways of word building.

Однією із рушійних сил, що забезпечує розвиток англійської мови, є іншомовний вплив, який виявляється в процесі запозичення нових лексичних та фразеологічних одиниць. Цей процес, пов'язаний з екстралінгвальними чинниками, відбиває мовні контакти, що виникають внаслідок спілкування між носіями мови [2, с. 6]. Лексика є найбільш рухомою та проникливою до іншомовних запозичень мовною підсистемою. Її відкритий характер і динамізм особливо чітко спостерігаються при вивченні історичного розвитку лексичного складу мови. **Метою даної статті** є дослідження арабських запозичень у складі сучасної англійської мови. Мета роботи зумовлює необхідність вирішення таких **завдань**: визначення екстралінгвальних чинників, що впливають на процес запозичення арабських лексичних одиниць; виявлення процесів асиміляції запозичень і типів їх словотворення. **Об'єктом дослідження** слугують арабські запозичені лексеми, які увійшли до англійської мови наприкінці ХХ – початку ХХІ століття. **Предметом вивчення** є структурні і семантичні особливості арабських запозичень, зафіксованих англомовними словниками [4, с. 5].

Дослідження запозичених лексичних одиниць здійснюється за декількома напрямками: вивчення причин і джерел запозичень, аналіз лінгвальних характеристик запозичених лексем та ступеня їх асиміляції у мові-реципієнті. Запозичені елементи підлягають адаптуванню до умов фонетичної, граматичної, семантичної і графічної систем мови-реципієнта. Як зазначає Я. А. Голдованський, на шляху до повного лексичного засвоєння слово проходить три етапи: 1) етап інновації, первісного вживання слова в контексті мови-реципієнта; 2) етап віртуалізму, поширення слова серед невеликої групи носіїв мови; 3) етап неологізму, вживання слова більшістю носіїв мови-реципієнта [3, с. 18]. Ступінь асиміляції лексичної одиниці може варіюватися: від повного її несприйняття до повного її включення до мовної парадигми, тобто повної граматичної інтеграції слова, що залежить від певних екстралінгвальних та лінгвальних чинників.

Одним із шляхів поповнення сучасного англомовного лексикону є процес запозичення арабських лексичних одиниць. Екстралінгвальний підхід до походження та еволюції лексики дає можливість виявити причинну зумовленість вживання того чи іншого слова в англійській мові і отримати таким чином нові дані про їх творення та семантику. Проведене нами соціолінгвістичне дослідження англомовних лінгвальних інновацій кінця ХХ – початку ХХІ століття виявило певні кореляції між історичними подіями та поповненням лексичного складу словами іншомовного походження, зокрема, арабськими. Час проникнення тієї чи іншої лексичної одиниці до англійської мови корелює з поширенням контактів з представниками арабських країн. Згідно «Washington Times», арабське населення США майже подвоїлося за останні 20 років. Арабська діаспора – одна з найбільш культурних та освічених в сучасній Америці. Її представникам належить значна кількість великих бізнесів. Мусульмани складають одну чверть від загального числа приїхавших за минулі роки до Британії емігрантів.

Лексеми арабського походження вживаються на позначення: 1) різновидів національного одягу: *hajaba = to veil*; *hijab* – «у мусульманок соловний убір», «According to IRIB, Ahmet Gundogdu, the head of the Confederation of Public Servants' Trade Unions, said the union collected 12.3 million signatures in the campaign against the **hijab ban**» (Sunday, 24 February 2013, english.irib.ir/news); 2) страв: *fatoush* – салат, що містить томати, огірки та інші овочі з грінками, «At least we know Taboulah and **Fatoush** (the two national salads) are Lebanese» (BBC, 24 November 2009, Jerusalem Diary: Hummus wars by Tim Franks, bbc.com/news); 3) релігійних понять: *umra* – «прочанин», «Kamal Ali came up with the idea of manufacturing safety bags for the millions of pilgrims going on the Islamic pilgrimage of the annual haj and **umrah** after he gave up his design and technology teaching job and moved home to Newport, south Wales» (BBC, 10 June 2013, What's Wales Worth? Growing exports despite recession, bbc.com/news), *baraka or barakah* – «благословення», «someone has Baraka» – «зникнути важкої ситуації»: «For over five thousand years **henna** has been a symbol of good luck, health and sensuality in the Arab world, «Koran» – священна книга мусульман, (Arab) «читання у голос», «настанова», *The plant has been associated with positive magic and provides us with a link to an ancient age full of good and bad spirits, baraka and jnoun*» (Henna: An Enduring Tradition by Marilyn Cvitanic, habiba.org/culture.html). «Traditionally youngsters have been sent to after-

school classes run at madrassas, where they learn to read and write Arabic and recite verses from the Koran» (BBC, 26 June 2013, Is it safe for children to study the Koran online? by Rahila Bano, bbc.com/news), *Ramadan – «релігійне свято», «A Kurdish MP said the situation was unlikely to improve because it would soon be by the Islamic holy month of Ramadan, when militants have stepped up their attacks in recent years»* (BBC, 3 July 2013, Fresh Attacks Across Iraq Leave 14 Dead, bbc.com/news).

Окрему групу становлять політичні найменування: *wahhabism* – «релігійно-політична течія в ісламі, що походить від імені засновника релігійного вчення Мухаммада ібн Абдуль-Ваххаб ібн Сулейман аль-Мушраф ат-Тамімі»: «Saudi Arabia follows the strict interpretation of Sunni Islam known as **Wahhabism**, and many Wahhabi clerics regard Shia as heretics» (BBC, 30 April 2013, Saudi Arabia police «shoot and arrest wanted protester», bbc.com/news), *Al Qaeda* (буквально) – «основа», міжнародна ісламістська терористична організація з розгалуженою мережею філій у багатьох країнах»: «Both the US and the UK has put their embassies around the world on alert, warning of the possibility of **Al Qaeda** reprisal attacks» (BBC, 2 May 2011, bbc.com/news), *caliphate* – «мусульманська теократична держава з халіфом на чолі»: «In speaking about the unfolding crisis in Egypt, Beck offered his view that a result could be «a Muslim **caliphate** that controls the Mideast and parts of Europe». A caliph is a spiritual leader of Islam who claims succession from Muhammad. The word stems from the Arabic *khalifa* meaning «successor» (hotword.dictionary.com), *Hizb Allah* > Hezbollah, Hezbollah – «організація вояківничих мусульман-шиїтів в Лівані, буквально «партія Аллаха»: «Since the start of the Syrian uprising, the political and militant components of the Syrian opposition have accused **Hizb Allah** of being actively involved in the Ba'athist regime's violent crackdown against both peaceful and militant dissidents» (Chris Zambelis, Nov 28, 2012, politikan.com.ua), *intifada* – «повстання, рух, спрямований на звільнення Держави Палестина від окупації Ізраїлю (в іншій інтерпретації – рух, спрямований на відділення Палестинської автономії від Ізраїлю)»: «Hilary Andersson went to Gaza to meet some of the gunmen at the centre of the **intifada**» (BBC News, 26 January, 2006, procon.org/sourcefiles). Такі лексеми зберігають риси свого іншомовного походження у вигляді звукових, орфографічних, граматичних і семантичних особливостей, які не є притаманними правічним словам мови-реципієнта. Вони позначають властиві арабському народу поняття та залишаються у ролі екзотизмів в англійській мові.

Наприкінці ХХ століття у мові військових, а також журналістів, які вели репортажі з Афганістану, пізніше з місця бойових дій в Іраку під час першої і другої війн у Перській затоці, почали вживатися такі слова арабського походження, пов'язані з реаліями арабського світу, як: *jihad* – «священна війна», *mujahedin* – «партизан-мусульманин», *chagul* – «бак для води», *dhow* – «вітрильний корабель», *sabkha* – «тверда поверхня високого дна озера», *wadi* – «висохле дно річки», *zariba* – «захисне загородження», *peshmerga* – «бійці», наприклад, «At first, bin Laden mainly raised money, especially among rich Gulf Arabs, for the Afghan rebels, the **mujahedin**» [Time, September 24, 2001], «The Taliban have claimed the attack, saying they had despatched a **mujahid** who had infiltrated and penetrated the police ranks» before killing eight policemen, spokesman *Qari Yousuf Ahmadi* was reported as telling Reuters news agency» (BBC, 20 October 2012, Helmand Police Killed by Afghan Colleagues, bbc.com/news), «One morning, while in a position being bombarded by mortars for six hours, one of the local fighters known as **peshmerga** told me, «These bombs don't recognize your identity» [Time, March 31, 2003].

При переході до мови-реципієнта арабські запозичення видозмінюються відповідно до законів її розвитку. Виокремлюють декілька рівнів асиміляції запозичених слів: графічна, фонетична, морфологічна асиміляція. Запозичені слова, як правило, передаються на письмі графічними знаками, які існують у мові-реципієнті і змінюють свою графічну форму: *burku'* (Arab) > *burka* (Engl) – у мусульманок довгий просторий одяг, що вкриває все тіло: «Men were required to grow beards and women had to wear the all-covering **burka**» (BBC, 18 June 2013, Who are the Taliban? bbc.com/news), *fidā'iyīn* (Arab) > *fedayeen* (Engl) – «арабські партизани; спеціальна міліція, організована Саддамом Хусейном»: «Saddam Hussein's 38-year-old son was commander of Saddam's **Fedayeen** forces and president of the Iraqi National Olympic Committee» (BBC, 1 September 2010, Iraq's most wanted – where are they now? bbc.com/news). Деякі арабські лексичні одиниці зберігають своє оригінальне написання, наприклад, *ba'ih* = *revival* (Engl).

Ступінь фонетичної асиміляції варіюється та залежить від того, наскільки близькими за своїм походженням є мова-постачальник нової лексичної одиниці та мова-реципієнт. У споріднених мовах іншомовне слово передається точно. У випадку, коли запозичене слово складається із звуків, що не є притаманними для мови-реципієнта, вони замінюються найбільш близькими звуками, що існують у мові.

Морфологічній асиміляції підлягають різні граматичні класи слів. Більшість арабських запозичень належать до лексико-граматичного розряду іменників. Загальновідомим є той факт, що іменники завжди приймаються легше, ніж прикметники або дієслова. Одним з показників ступеня лексичної асиміляції запозичених слів у новому для них мовному середовищі є їх словотворча активність [1, с. 35]. Лексичні одиниці поступово адаптуються у новій для них мовній системі, асимілюються фонетично, набувають семантичної самостійності та продуктивної сили. Окремі арабські запозичення утворюють деривати шляхом суфіксації: *jihad* (Arab) > *jihadist* – «людина, яка бере участь у священній війні» from Arabic *jihad* – «ісламська священна війна»: «Iran has been supporting Hizballah, Hamas, and Palestine Islamic **Jihad** and is accused by Egypt of supporting also Holy War and the Islamic Group» (nationalsecurity.ru).

Лексико-семантичне словотворення відображає процес асиміляції арабських запозичень. Прикладами метонімічного та метафоричного переносів є запозичення *Mecca* (Arab) – «місто в Саудівській Аравії» > *mecca* – «будь-яке місце, яке відвідують багато людей або бажають відвідати», «*hamtour*» – «різновид риби» (English name: «*grouper*» – «морський окунь») > «*hamtour*» – «супербагаті Саудівської Аравії» [4].

Проведений аналіз арабських запозичень дозволяє дійти певних висновків, а саме: процес запозичення даних лексичних одиниць зумовлений внутрішньомовними чинниками (необхідністю позначення нових по-

нять і реалій), а також екстралінгвальними чинниками, зокрема, мовними контактами); більшість арабських запозичень входить до англомовної лексики на позначення предметів побуту, їжі, природних явищ, релігійних, політичних і військових понять; арабські запозичення підлягають процесам графічної, фонетичної та морфологічної асиміляції; деякі запозичення створюють деривати шляхом суфіксації, метонімічних і метафоричних переносів; словотворча активність вихідних основ арабського походження, виникнення нових значень у запозичень, їх експресивність є важливими показниками ступеня лексичної асиміляції даних слів у сфері англомовної лексики. *Перспективним* вбачається подальше дослідження особливостей функціонування арабських запозичень в англомовному дискурсі.

Література:

1. Беляева С. А. Словообразовательная активность заимствованного слова // Проблемы словообразования. – Владивосток: Дальневост. гос. ун-т. – 1979. – Вып. 7. – С. 34-38.
2. Василенко Д. В. Військова лексика англійської мови XX – початку XXI століття / Д. В. Василенко. – Горлівка : Вид-во ГДПІМ, 2009. – 220 с.
3. Голдованський Я. А. Етапи іншомовного походження в лексичній системі мови-реципієнта // Іншомовна філологія. – 1983. – Вип. 69. – С. 17-21.
4. Halliday F. Shoked and Awed. A Dictionary of the War on Terror. – University of California Press, Berkeley, Los Angeles, 2010. – 337 p.
5. Hargraves O. New Words. – Oxford University Press, 2004. – 320 p.
6. Langacker R. W. Language and its structure: some fundamental linguistic structure. – NY : Harcourt Brace Jovanovich, 1993. – 275 p.